

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ФОРМ РОБОТИ У ВИКОНАВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

УДК 373.67

Анатолій Баньковський, замісник декана Інституту мистецтв
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
заслужений працівник культури України,
доцент кафедри інструментального виконавства

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ФОРМ РОБОТИ У ВИКОНАВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Стаття присвячена аналізу проблем виконавської підготовки майбутнього вчителя музики. Увагу зосереджено на організації навчальної роботи студента, взаємодії викладача та студентів у процесі опанування фахових виконавських дисциплін. Висвітлено можливості використання нових форм роботи на прикладі авторського курсу “Методика роботи з оркестровими колективами”.

Ключові слова: виконавська підготовка майбутнього вчителя музики, фахові виконавські дисципліни, авторський курс “Методика роботи з оркестровими колективами”.

Статья посвящена анализу проблем исполнительской подготовки будущего учителя музыки. Внимание сосредоточено на организации учебной деятельности студента, взаимодействии преподавателя и студентов в процессе овладения специальными исполнительскими дисциплинами. Высветлено возможности использования новых форм работы на примере авторского курса “Методика работы с оркестровыми коллективами”.

Ключевые слова: исполнительская подготовка будущего учителя музыки, специальные исполнительские дисциплины, авторский курс “Методика работы с оркестровыми коллективами”.

The article deals with the analysis of the problems of the performing preparation of future music teachers. Special attention is given to the organization of work of the student in the class, interaction of the teacher and the students in the process of mastering the performing music subjects. The article demonstrates the possibilities of implementation of the new forms of teaching on the basis of the course “Methods of supervising the orchestra” developed by the author.

Key words: performing preparation of future music teachers, performing music subjects, the course “Methods of supervising the orchestra” developed by the author.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективності процесу формування педагогічної майстерності майбутнього педагога-музиканта, зокрема, його фахового виконавського досвіду, постає сьогодні одним із системотворчих чинників системи професійної підготовки в галузі мистецької освіти.

Процес формування цієї професійно значимої якості майбутнього вчителя передбачає виявлення реального стану професійно-педагогічних мотивацій майбутніх учителів, зокрема, формування усвідомлення ними необхідності постійного пошуку методів професійного та особистісного самовдосконалення, забезпечення умов для участі студентів у навчальному моделюванні шляхом створення ситуацій, наближених до професійно-педагогічної реальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема педагогічної майстерності, педагогічної творчості, професійної самореалізації була і залишається в колі зацікавлень провідних науковців-педагогів та психологів (І. Зязюн, Н. Гузій, О. Пехота, В. Семиченко, С. Сисоєва, М. Лещенко, О. Рудницька [6 – 9] та ряд інших). Аналіз досліджень засвідчує багатогранний підхід

до категорії “педагогічна майстерність”. Домінуючими є трактування її як показника якості процесу і результату творчої та професійної діяльності; як інтеграції особистісних якостей фахівця з діяльнісною сутністю відповідної професії; як інтегрованого показника рівня готовності педагога до виконання професійних обов’язків учителя і вихователя; як технологічного забезпечення реалізації гуманістичної спрямованості освітньо-виховної діяльності в закладах різного типу.

Процес формування професійної майстерності майбутнього педагога інтегрує у собі вміння, які реалізують увесь комплекс функціональних компонентів структури педагогічної діяльності. Серед професійно значимих умінь майбутнього педагога-музиканта слід виокремити рефлексивні, проектувальні, конструктивні, які, своєю чергою, виступають основою для організації різних видів аудиторної та позааудиторної діяльності студента. Завдання формування в майбутніх фахівців означених якостей вимагає від педагога володіння комплексом технологічних та методичних засад, постійного оновлення форм та прийомів організації навчальної діяльності студентів.

Метою статті є узагальнення завдань, аналіз

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ФОРМ РОБОТИ У ВИКОНАВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

сукупності форм роботи в класах виконавських, ансамблевих та оркестрових дисциплін, висвітлення основних засад авторського курсу “Методика роботи з оркестровими колективами” в контексті формування виконавської та педагогічної майстерності майбутнього музиканта-педагога.

Виклад основного матеріалу. Сучасна практика підготовки майбутнього вчителя музики ставить нові вимоги до змістового наповнення та організації педагогічної діяльності викладача, навчально-пізнавальної роботи студента, їх взаємодії у всіх ланках та на всіх етапах навчального процесу.

Реалізація вказаних завдань повинна забезпечуватися, насамперед, оптимальним поєднанням фундаментальних та фахових навчальних дисциплін, спеціальних виконавських дисциплін та професійно орієнтованих елективних курсів.

Одним із таких курсів є “Методика роботи із інструментальними колективами”, розроблений та апробований нами в Інституті мистецтв Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Курс читається для студентів-випускників, що дозволяє їм узагальнити власний виконавський досвід з дисциплін основного та додаткового музичних інструментів, ансамблевого та оркестрового класів.

Інформаційне та практичне наповнення курсу опирається також на музично-теоретичні знання, музикознавчу інформацію, здобуті студентами при вивченні курсів з інструментознавства, диригентського практикуму тощо.

Вирішенню цілей курсу “Методика роботи із інструментальними колективами” сприяє аналіз та узагальнення набутого студентами виконавського та теоретичного багажу, що забезпечує можливість формування готовності майбутнього музиканта-педагога до розв’язання цілого комплексу завдань майбутньої професійної діяльності в напрямку організації музично-виконавської діяльності учнів у навчальній та позашкільній роботі.

Коротко проілюструємо можливості використання традиційних та новітніх форм організації навчальної діяльності студентів на прикладі курсу “Методика роботи із інструментальними колективами” відповідно до його структурних модулів.

Змістові модулі курсу охоплюють 6 блоків тем. До першого змістового модуля входять теми, присвячені постановці основних завдань курсу, ретроспективному огляду основних етапів

розвитку сольного та групового (ансамблевого, оркестрового) музикування, аналізу специфіки різних видів ансамблевих та оркестрових груп.

Методами активізації навчальної діяльності студентів при вивченні названих тем виступають прослуховування записів творів у виконанні кращих вітчизняних та зарубіжних ансамблевих і оркестрових колективів, підготовка студентами повідомлень (рефератів), присвячених історії створення та діяльності окремих визначних колективів.

Вважаємо, що доцільно спрямувати роботу студентів на пошук цікавої інформації не лише про відомі колективи національного рівня, але й про творчі колективи, які успішно діють у нашому регіоні. Необхідним компонентом підготовки повідомлень (рефератів) є характеристика виконавського репертуару колективів на предмет аналізу місця в ньому творів зарубіжної та національної музичної класики, сучасної музики.

До другого змістового модуля включено теми, які висвітлюють психолого-педагогічні та специфічно-методичні засади роботи із інструментальними колективами різновікових груп. Значну кількість навчального часу в курсі відведено аналізу практичних проблем організації оркестрової діяльності на прикладі підготовчого етапу (підбір та комплектування колективу), етапу роботи над творами різних стилів і жанрів, завершального етапу (підготовка до сценічного виступу).

Окремо підкреслимо важливість такої теми курсу, як “Інструментальне виконавство і сучасна музична культура”. Виділення цієї теми пов’язане із необхідністю забезпечення студентів інформацією про пошуки сучасних музикантів у галузі музичної виразовості, виконавських можливостей окремих інструментів та їх груп, у сфері нових комп’ютерних технологій створення та запису музичних творів.

У вивченні тем другого змістового блоку продовжується робота з аналізу музичного репертуару. Це дозволяє запропонувати однією із форм індивідуального навчально-дослідного завдання для студентів розробку варіанту примірної репертуарної списку для ансамблів різних напрямів.

Мета і завдання курсу передбачає використання ряду специфічних форм роботи, серед яких: спільне відвідування концертів творчих колективів з наступним обговоренням виступів, репетицій ансамблевих та оркестрових колективів, проведення семінарів – “круглих столів” з їх учасниками та керівниками.

Допомогою в розробці змісту, методів і форм

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ФОРМ РОБОТИ У ВИКОНАВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

організації проведення курсу стали: аналіз науково-методичної літератури (Ю. Акімов, Л. Горенко, М. Давидов, Ф. Ліпс, Є. Федотов [1 – 5, 10] та ін.), публікацій у сучасній мистецькій періодиці, узагальнення власного виконавського і педагогічного досвіду в сольній, ансамблевій та оркестровій діяльності.

Заняття в ансамблевих та оркестрових класах розв'язують ряд специфічно-виконавських завдань, зокрема: виховують у студентів уміння чути гру колективу загалом і свою партію в загальному звучанні; співвідносити звучність власного виконання із загальною звучністю; досягти ансамблевої гнучкості, повної узгодженості своїх дій з діями інших учасників ансамблю. Головним завданням, на нашу думку, є виховання в студента одночасно якостей соліста й акомпаніатора, формування навичок гнучкого поєднання, переключення обох функцій.

У процесі читання курсу в різний спосіб наголошуємо на специфіці ансамблевого виконавства, яке відзначається колективним характером діяльності, спрямованої на досягнення єдиної музичної художньої і технічної мети, що зумовлює, з одного боку, зростання ролі таких чинників, як організованість оркестру, поєднання самодисципліни і творчої дисципліни кожного з учасників, особиста відповідальність за загальну справу, з іншого, – зростання ролі особистості керівника як вирішального чинника успіху колективу.

У цьому напрямку нами використовуються різні прийоми формування в студентів зацікавленості оркестровою виконавською діяльністю, і, одночасно, усвідомленості ролі керівника творчого колективу в організації його діяльності. Так, майбутній керівник колективу повинен враховувати не тільки професійні виконавські, а й педагогічні, психологічні аспекти творчого музикування, зобов'язаний досконало володіти своїм предметом, знати методику роботи з колективом, основи інструментознавства і викладання гри на інструментах різних оркестрових груп з метою повного використання виконавських можливостей колективу.

Через залучення до дискусій на семінарських та практичних заняттях закладаємо у студентів розуміння такої якості керівника колективу, як володіння широким музичним кругозором та ерудицією, що дозволяє в майбутній практичній діяльності подавати оркестрантам (ансамблістам) змістовні та доречні відомості про стиль, жанр, форму, особливості фразування виконуваного твору, порівняти варіанти його інтерпретації і запропонувати власне переконливе

тлумачення твору. Глибоке значення репертуару для відповідного складу учасників ансамблю чи оркестру дають змогу керівникові komponувати цікаві, структурно вибудовані концертні програми з високохудожніх творів.

Використання інтерактивних форм діяльності на заняттях дозволяє акцентувати увагу студентів на психолого-педагогічних якостях керівника колективу, який повинен створити в колективі психологічно комфортну атмосферу взаєморозуміння, взаємодовіри, зацікавленості, творчої співпраці, толерантного і, водночас, вимогливого реагування на загальний настрій колективу та його швидкі зміни для того, щоб ефективно проводити репетиції, динамічно спланувати весь процес підготовки концертної програми, окремого концертного виступу.

Важливою формою забезпечення ефективності курсу виступає співпраця з викладачами класів основного та додаткового музичного інструмента, котрі можуть характеризувати виконавські можливості окремого студента, допомогти в разі потреби в опрацюванні технічно складних творів, забезпечити індивідуальний підхід до кожного члена колективу. Значний виховний вплив на учасників колективу має й участь викладачів у роботі ансамблів чи оркестрів, що дає змогу не тільки підняти рівень його виконавства й репертуару, а й перетворити репетиції на своєрідні творчі лабораторії, в яких у вільному спілкуванні студенти переймають у наставників культуру штриха, динаміки, фразування.

Важливим чинником виступає і виконавський репертуар, котрий визначає зміст, характер творчої взаємодії колективу як у художньо-музичному, педагогічному, так і в емоційно-естетичному, комунікативному планах. Репертуар повинен бути різножанровим, значущим з точки зору художньої й естетичної цінності. Отже, майбутньому вчителю музики необхідно постійно працювати над формуванням слухового досвіду, знати не тільки шедеври зарубіжної музики, а й національну музичну культуру, бути носієм нагромаджених національною культурою загальнолюдських цінностей.

Ще один аспект, вартий уваги, – це авторські перекладання для різних складів інструментів та аранжування. Як засвідчує наш досвід, виконання творів, аранжованих керівником колективу, привертає увагу студентів, а також прищеплює їм певні навички роботи над інструментальними перекладаннями. У цьому контексті нами апробована така форма кінцевого контролю при завершенні курсу, як демонстрація на основі студентського колективу власного аранжування

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ФОРМ РОБОТИ У ВИКОНАВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

інструментального твору. Реалізація означеної форми діяльності передбачає кілька етапів:

- вибір твору із запропонованого викладачем переліку (чи узгодження із ним власного варіанту);
- написання аранжування;
- перевірка та доопрацювання його разом з викладачем;
- робота з колективом над виконанням твору;
- представлення твору у формі “концерту-творчої лабораторії” у присутності одногрупників, запрошених студентів та викладачів.

Наведемо перелік творів, використаних студентами для аранжувань для ансамблів різного складу:

- сопілка, кларнет, бандури, баян, контрабас, ударні інструменти, цимбали: українська народна пісня “Вийшли в поле косарі” (інструментовка Ю. Медвідь); український народний танець “Каперуш” (інструментовка В. Яковенка);
- вокал, сопілка, кларнет, цимбали, скрипка, бандура, баян, контрабас, ударні інструменти: українська народна пісня “Місяць на небі” (інструментовка А. Остюка); українська народна пісня “Ой на горі та жінці жнуть” (інструментовка М. Кравця); українська народна пісня “Їхав, їхав козак містом” (інструментовка О. Фуч);
- флейта, кларнет, скрипки, фортепіано, гітара, контрабас, ударні інструменти: Й. Брамс Угорський танець №5; Р. Штраус “Анна-полька” (інструментовка Ю. Панькевич);
- кuartет сопілок: Б. Фільц “Польові дзвіночки” (інструментовка М. Веніславської); В. Сорока “Дитяча полька” (інструментовка С. Левика).

Висновки. Підсумовуючи, підкреслимо, що поєднання сольної та ансамблевої підготовки, котра активно залучає майбутніх педагогів до концертно-просвітницької роботи, з її

інформаційно-методичним забезпеченням, зокрема, на прикладі вивчення курсу “Методика роботи з інструментальними колективами”, закладає основу для формування творчої особистості майбутнього педагога-музиканта. Різноманіття використовуваних у курсі традиційних та новітніх форм організації навчальної, виконавської та професійно-педагогічної діяльності дозволяє майбутньому музиканту-педагогу апробувати ряд форм, методичних прийомів упродовж навчальної діяльності та формує готовність до постійного професійного самовдосконалення.

1. Акимов Ю.П. Некоторые проблемы теории исполнительства на баяне. – М.: Сов.композитор, 1980. – 107 с.
2. Вопросы методики и теории исполнительства на народных инструментах: Сб.ст. – Вып. 2. – Свердловск, 1990. – 240 с.
3. Горенко Л.М. Работа баяниста над музыкальным твором. – К.: Музична Україна, 1982. – 50 с.
4. Давидов М.Л. Основы формирования исполнительской мастерности баяниста. – К.: Музична Україна, 1983. – 69 с.
5. Липс Ф. Искусство игры на баяне. – М.: Музыка, 1985. – 158 с.
6. Олексюк О.М. Методика викладання гри на народных инструментах: Навчальний посібник. – К.: ДАККиМ, 2004. – 135 с.
7. Педагогічна майстерність: Підручник /За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.
8. Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія /Укл. Н.В. Гузій. – К.: ІЗМН, 2000. – 168 с.
9. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
10. Федотов Є.С. Методика навчання гри на музыкальных инструментах у системі підготовки вчителя музики. – Вып. 2. – Навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 108 с.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2010

“Бажаєш дістать похвалу, йди туди, де хвилі валом”.

“Де нема святої волі, не буде там добра ніколи”.

Пилип Орлик
Гетьман України (у вигнанні)

Парас Шевченко
Пророк України

